

Hiberniaskolen i Ruhrdistriktets industriverden

Når man for første gang kommer reisende gjennom Ruhrdistriktet, kan det vel for mange gå slik at man uvilkårlig utbryter: "Her skal jeg iallfall aldri bo. "

Et område på størrelse med Ostfold fylke er her fullstendig gjennomindustrialisert. For 150 år siden var hele sletten langs Ruhrelven dekket av akre og enger, utmark og skogholt bare med noen små landsbyer iblant. Landsdelen hadde ingen særlig kulturell betydning eller tradisjon. Og nu er det et av verdens tettest befolkete og mest gjennomindustrialiserte strok. Stenkullmengdene under jorden skulle utnyttas. Her var der særlig muligheter for utvikling av moderne industri. I et heseblesende tempo er man her nådd frem til toppresultater i effektivitet og mengde. Og så moter vi et landskap av fabrikkpiper og kjempehøye tårn, rør og ledninger, laboratorier og verksteder, mammutindustribygninger og endelose, ensartete boligblokker, med små "fredete" stovfulle gressplener innimellom som minner en om at der engang fantes en levende natur, og som derved bare enda mer fremhever hvorledes det er nu: grått i grått syv mil bortover. Og så midt i det hele den uopp-horlig myldrene maurtue av myrflittige mennesker som haster av sted etter "lykken".

Man kunne utbryte: Tenk at det er mulig at menneskene på dod og liv vil seg selv så ondt å leve i slike omgivelser og på denne måten.

Og så er jo allikevel nettopp et slikt område et typisk eksempel på hele vår tids situasjon. I et hektisk jag etter å utnytte teknikkens fascinerende muligheter styrtet man seg hodelost av sted for raskest mulig og i stadig økende grad å vinne de store ytre goder. Forst etterhvert oppdaget man noe overrasket at man samtidig hadde forvandlet sitt eget indre til en gold stenorken. Den tomme, orkeslose jakt etter meningslos underholdning og sensasjon taler sitt tydelige sprog. De indre, produktive kilder er ved å torres helt ut.

Men hvor går veien videre når man først er kommet inn i denne stenorken? Det kan ikke være noen løsning å flykte til Rondeslottet og Mysuset. Man må gå gjennom orkenen og gjøre det best mulige ut av den situasjon man er kommet opp i.

Like ved Wanne-Eickel ser man på lang avstand en av Ruhrområdets største og mest automatiserte bedrifter, Hiberniakvelstoffabrikkens imponerende industribygninger, med en rekke veldige, rokspyende tårn opp mot himmelen.

Fabrikken trengte en egen læringskole til utdanning av fagarbeidere på en rekke spesialområder. Hiberniafabrikken leder, Reingold Boerner, ønsket for en rekke år siden å undersøke om det var mulig å forbedre og belive undervisningen ved denne skolen med impulser fra Rudolf Steiners pedagogikk. Han gav derfor dr. Klaus Fintelmann i oppdrag å forsøke dette. I løpet av noen år prøvde så dr. Fintelmann sammen med en del medarbeidere å legge om hele undervisningen ved lærlingefagskolen ut fra Rudolf Steiners pedagogikk. Arbeidet var ytterst vanskelig, men viste snart fruktbare muligheter. Lærlingene, altså i alderen 16-20 år, hadde alle gått i vanlig folkeskole. De skulle nu på kortest mulig tid og med best mulige resultater fores frem til fageksamen på en rekke spesialområder (kjemiker, elektrokjemiker, elektrotekniker, snekker, smed, mekaniker etc.). Var det mulig med denne stramt opptrukne ramme å arbeide inn et belivende kunstnerisk element, var det mulig å stille det hele inn i en videre almenmenneskelig sammenheng uten å miste noe av spesialfagernes nødvendige tekniske presisjon og effektivitet? Dr. Fintelmann og hans medarbeidere klarte på kort tid i vesentlig grad å omstøpe og belive undervisningen. Etterhvert vokste det hele slik at den opprinnelige ramme ble for trang. Det ble mer og mer tydelig at det man ville utrette med industrifaglærlingene på de forskjellige spesialområder i 16-20 års alderen, trengte et vesentlig forarbeide, som man her ennå manglet, - grunnskolen med de første 8 skoleår. Var hele forsøket bygget på sand? Var det håpløst? Det viste seg at den krise man nu kom inn i, førte til et nytt og større fremstot.

Lærlingefagskolen ble emansipert fra fabrikken, ble utvidet og fikk en fullstendig grunnskole under seg. Dermed ble den nye Hibernia-skolen til, en av de 27 store Rudolf Steinerskoler som nu er i virksomhet i Tyskland. (I hele verden er der for tiden i alt 78 Rudolf Steinerskoler).

Til forskjell fra de fleste andre store Rudolf Steinerskoler, som fører elevene frem fra 1. helt til 12. klasse og som i de øverste klassene som regel er sterkt preget av arbeidet med de fag og fagkrav som kommer i betraktning når man vil ta eksamen artium (i Tyskland "Abitur") , er Hibernia-skolen lagt an slik at denne "artiumslinje" bare er en av 10 muligheter, og hvor de 9 andre mulighetene går i mer håndverksmessig kunstnerisk og fagteknisk retning. Overtroen at artiumslinjen er den "egentlige" inngangsport til livet, og at de som ikke går gjennom denne port, er delvis mislykkete, sitter mange ganger dypt. Selvsagt er artiumslinjen en viktig mulighet (bortsett fra at selve eksamen artium mer og mer vil vise seg å være fullstendig foreldet) , men det vesentligste vil være at alle mer eller mindre ensidige fagmuligheter blir gjennomtrengt av det sentralt almentmen-

neskelige med en slik styrke og belivende kraft, at spesialfaget ikke ender i automatrutine, at man nettopp kan ta fatt på hvert spesialområde slik at det kommer helt til sin rett og samtidig blir stillet inn i den store menneskehetssammenheng.

Hibernia-skolen forer elevene fra 1. til 12. klasse i tre trinn: 1. -6. skoleår, 7. -10. skoleår, 11. -12. skoleår.

De første 6 år er helt og holdent bygget opp som en vanlig Rudolf Steinerskole. På grunn av hele miljøet og de særlige fagmiddelmuligheter som finnes på denne skolen kan man muligens si at håndarbeid og sloyd er noe sterkere betonet og utviklet enn mange ganger ellers.

På neste trinn, fra 7. -10. skoleår, er fremdeles hele undervisningen lagt opp som på andre Rudolf Steinerskoler med 10 skoleår, men nu med en desidert sterkere betoning av håndens arbeid og muligheter. I 9. og 10. skoleår går det allerede sterkt inn i det fagtekniske. Men hele tiden er intensjonen at man tar utgangspunkt i den rent kunstneriske, formende virksomhet og lar det fagtekniske produkt komme frem som en mulighet blant mange andre. Hele tiden står det almentmenneskelige i sentrum med geografi, kulturhistorie og naturkunnskap, matematikk, morsmål og fremmede sprog alt gjennomtrengt av praktisk kunstnerisk virksomhet.

Forst på det høyeste trinn i 11. og 12. klasse gjennomføres den fagtekniske linjedeling med de 10 forskjellige grupperingene. Men også her er der en felles undervisningskjerne som alle deltar i. Det som elevene når frem til ved slutten av 12. klasse, gir samme rettigheter som en avslutningsprøve på vanlige spesialfagskoler. Og produktene skal være helt på høyde med det som kreves i moderne industri. Man har her også funnet en ordning som gjør at elevenes produkter har direkte salgsverdi. I de store bedrifter vil man trenge en rekke mindre produkter som er tilstrekkelig enkle i fremstillingen og som ikke trenges i særlig store mengder. Dr. Fintelmann har da avtalt med en rekke fabrikker, at de overtar produksjonen i 12. klassene, slik at man på dette trinn altså både har undervisning og produksjon. Salgsverdien av produktene dekker samtidig undervisningsutgiftene for 12. klassen. Dette har en særlig pedagogisk betydning, at man forer den ovende, lekende, kunstneriske undervisning i de lavere klassene helt frem til det punkt hvor det også kan stille seg direkte inn i den moderne industri.

Denne oppbygning av skoleundervisningen krever naturligvis et særlig stort og kostbart utstyr og rommelige lokalforhold med serier av spesialverksteder og laboratorier, maskiner og dyre apparater.

Hibernias skolen ligger mellom Wanne-Eickel, Herne og Bochum i et lite pusterom av åpne marker i den tette vrimmel av kraftverk, industribygninger og boligblokker. På et areal av 30 mål er skolebygningene gruppert i en krets slik at skolegården og skolehagen ligger beskyttet med den store forsamlingshall i midten.

Når man kommer fra Holsterhauserstrasse (som har utmerket gode kommunikasjonsforbindelser i alle retninger) gjennom inngangsportalen, ligger hovedbygningen med klasserommene til høyre og serien av spesialverkstedene til venstre. Fra inngangshallen kommer man videre rett frem inn i skolegården for de høyere klasser. I alle bygningene er der rommelige ganger med store vinduer som vender ut mot skolegården. Som det samlende midtpunkt ligger den store festsal med plass til 680 personer (d. v. s. hele skolen). Den brukes også til matsal på vanlige skoledager (med plass til 420 spisegjester). Undervisningen på de høyere trinn strekker seg også ut over eftermiddagen (fra 7. -12. klasse). Det er derfor nødvendig med et ordentlig måltid i undervisningstiden. Dessuten er der i skolen også et internat med plass til 50 fastboende elever. Ved siden av 9 lærerboliger er internatet plassert på den andre siden av festsalen ut mot skolegården og lekeplassen for de 6 laveste klassene. Ytterst ligger skolehagen med tilhørende gartneri og drivhus. Alle bygningene tilsammen har et volum på 47 000 kubikkmeter.

Skolens driftsutgifter dekkes for den største del av kommunen og landsdelen. Hiberniafabrikken yder også en stor part hvert år, utregnet etter den sum fabrikken hadde måttet betale for å kunne ha en tilsvarende lærlingefagskole, som den nu takket være Hibernias skolen "sparer".

I 1952 begynte dr. Fintelmann sin virksomhet i lærlingeskolen i Hiberniafabrikken. I 1960 fulgte skolens selvstendigjørelse, men hadde ennå bare provisoriske lokaler. De nye skolebygningene ble innviet den 2. mai, 1964. I sin nuværende fullstendige utformning har Hibernias skolen altså bare vært i virksomhet i 2 år.

Som ved alle andre Rudolf Steinerskoler begynner man også ved Hibernias skolen undervisningen i fremmede sprog allerede i 1. klasse. I Tyskland, England og Frankrike pleier man å velge de to andre vesteuropeiske verdenssprog som de to første fremmede sprog. I Hibernias skolen har man forsøkt en ny vei idet man begynner med engelsk og russisk. Kanskje kommer dette å bli mer alminnelig også ved andre skoler i den nærmeste fremtid.

Det er i det hele tatt meget nytt i Hibernias skolen. Stemningen i skolen, i klassene, i verkstedene, i den store forsamlingshallen, når den er fullsatt av alle elevene for eksempel ved et skuespill, er full av forventning, friskt pågangsmot og våken realisme. Vi siterer noen ord av skolens primus motor, dr. Klaus Fintelmann. De kunne brukes som karakteristikk og motto for hele Hibernias skolen:

"Teknikkens verden har lært oss å leve med utviklingstanken, med idéen om det ustanselige fremskritt. Vi trenger en skole som kan forberede mennesket til et indre fremskritt, til ustanselig å lære noe nytt. Det vil en skole bare kunne, hvis den stiller seg inn i livets dynamiske bevegelse, slik at den er parat til stadig på nytt å stille spørsmål om hvorledes den selv er og om den holder mål, slik at den stadig på nytt er parat til å utvikle seg videre."

Hiberniaskolens fine nye bygningskompleks er i hele sitt opplegg og komposisjon grundig gjennomtenkt og avpasset etter skolens virksomhet og egenart. De arkitektoniske formler svarer til det teknisk-praktisk nødvendige med en markert dynamikk både i de store linjeflate-utformninger, i vinkelplasseringene, i klasserommenes former (litt trapesformet med åpning fremover mot veggtafelen), i vindusformene, i den store sals sceneinnramning (se bildet) og tilskuerplassenes anordning i tre svakt stigende høyder (slik at alle får se godt). Det hele virker klart og åpent, og samtidig er det så levende variert at det er en ekstra glede å vandre rundt i lokalene. I de rommelige forbindelsesgangene kan man beundre Walther Roggenkamps og Willem Westbrocks store glass- og skiferveggmalerier.

Hiberniaskolen har allerede fått en ganske sterk anerkjennelse og publisitet. Av de mange rosende omtaler tar vi bare med noen ord av to menn som selv ikke har noen tilknytning til Rudolf Steinerskolene.

Professor dr. Friedrich Edding, lederen av det pedagogiske forskningsinstitutt, uttalte følgende:

"Jeg er fylt av beundring og håp. Selv om man ikke horer til Rudolf Steiners krets av mennesker, kan man stadig på nytt beundre de sterke impulser som kommer fra dette store menneske særlig i pedagogikken. Man må også beundre hva skolens ledelse og lærerkollegiet har ydet, og at de har klart å fore dette tiltaket helskinnet gjennom det store krutt av lovparagrafer. Her i Hiberniaskolen blir noe virkeliggjort som pedagoger ofte har dromt om og som de har skrevet meget om.

Ikke alt står godt til i de vanlige folkeskoler. Man vet ikke riktig hvorledes man igjen skal kunne fylle dem med nytt liv. De høyere skoler, fagskolene og høyskolene har allerede lenge ikke kunnet virkeliggjøre universalitetsidealet. Man er havnet i fagvinden på losrevne spesialområder, som har mistet sammenhengen med mennesket som helhet. Bare for få dager siden har anerkjente representanter for pedagogikken uttalt at all erfaring tilsier at det ikke er mulig å forene yrkesfagutdanning og almindannelse. Men her (i Hiberniaskolen) finner vi at dette er mulig. Jeg håper at denne skolen kommer til å vise seg og hevde seg som forløper og modell for en almen tysk ungdomsskole i fremtiden."

Bernhard Tacke, nestformann i DGB (Deutscher Gewerkschaftsbund, tysk fagorganisasjon, svarende til den norske LO) uttalte:

"Den tyske fagorganisasjonsbevegelse interesserer seg ikke bare for høyere lønninger, mindre arbeid og mer fritid. Vi er meget interessert i at den økende fritid ikke blir kastet bort til ingen nytte. Her (i Hiberniaskolen) blir der utviklet noe som vi trenger: en nødvendig og lykkelig forening av å lære på fagområdene og en faktisk virkende almindannelse. Her går man en vei som svarer til DGB's oppfatninger og bestrebelser. Den elevoppvisning som vi idag fikk se, er bevis på at ungdommen har muligheter til å utvikle evner som man ellers bare sjelden finner."

Hiberniaskolens innsats har på alle måter vært imponerende. Men dens ledere har også tatt fatt på en så enormt vanskelig oppgave og i så stort format, at man med spenning må følge skolens videre liv og virksomhet i de kommende år. I hvilken grad vil det lykkes å fore dette storstilete foretagende videre på en levende og fruktbar måte?

Försteutgave:

Mennesket, Bergen, 1966/2

www.joergensmit.org er webbadressen til material av og om Jørgen Smit.
Biografisk material, utgivelser, foredrag, arbeidsplasser o.s.v. utgitt av Rembert Biemond